

Rutger Verhoeff

Laat je niet verpesten

Hoe word je sterker na een pestverleden?

2018 Prometheus Amsterdam

Uit privacyoverwegingen zijn sommige namen in dit boek gefingeerd.

© 2018 Rutger Verhoeff
Omslagontwerp Femke Tomberg
Foto auteur Ilja Keizer
Zetwerk Elgraphic bv, Vlaardingen
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 3811 0

DE EFFECTEN

‘Het wordt pesten als je beseft wat je aan het doen bent en je beseft wat het effect is bij iemand anders. En dat dan tot in den treure gaan uitbuiten. Waarom doen sommige mensen dat? Ik denk dat het een afleidingsmanoeuvre is: niet nadenken over je eigen problemen. Net zoiets als *trash tv*: leedvermaak is lekker, is fijn. Je hoeft dus even niet na te denken over je eigen problemen, terwijl het veel meer oplevert als je daar je energie in stopt.’

GIJS STAVERMAN

Defensie beschermt wat ons dierbaar is

Pesten op het werk

JACKIE, 34 JAAR, JURIST BIJ DE OVERHEID
TWEË JAAR GEPEST, OPLEIDING BIJ DEFENSIE

Op een zomerse vrijdagavond in Den Haag waag ik een tweede poging om met Jackie af te spreken. Eigenlijk zouden we elkaar een week eerder op zaterdag zien, maar gelukkig waarschuwde ze me een paar dagen van tevoren dat het wegens Veteranendag erg druk zou zijn. Het leek ons beiden handiger om een rustiger moment uit te kiezen, hoewel het thema van die dag goed bij haar verhaal zou passen.

Dit interview zal anders verlopen dan ik gewend ben, weet ik van tevoren. Meestal weet ik pas aan het einde van het gesprek voor welk deel van mijn boek het verhaal relevant is. Nu staat het al vast: haar verhaal past onder het kopje ‘pesten op het werk’.

Allebei komen we net van ons werk, dus we besluiten om het interview te combineren met een avondmaaltijd.

Jackie is begin twintig als ze een contract tekent bij Defensie. Het lijkt haar wel wat om officier te worden, maar achteraf gezien is het ook een vlucht van thuis – ze komt uit een moeilijk gezin – en een manier om een betere band te krijgen met haar vader; hij was legerofficier. De ontgroening, drie weken buiten de academie en één week op de academie, is het startsein van de opleiding en tegelijkertijd van een van de heftigste periodes van haar leven.

‘Het is een hel. Je wordt geestelijk en lichamelijk uitgeput, als het ware over het randje geholpen: weinig slaap en soms bloedende

voeten. Ik begreep hun beweegredenen wel: je kunt altijd meer dan je denkt.

De ontgroening haalde ik, maar het werd me vrij snel duidelijk dat er bepaalde mensen in mijn groep zaten die vonden dat ik niet op de academie thuishoorde en mij weg wilden pesten. Waarschijnlijk omdat ik minder goed kon meekomen dan de rest en er fysiek anders uitzag. En de rest van de groep deed vrolijk mee om zelf buiten schot te blijven.'

Het pestgedrag begint met nare opmerkingen, maar het gaat al snel van kwaad tot erger: van negeren tot dreigementen en van spullen die zoekraken tot fysiek geweld. Er is geen ontkomen aan: 24 uur per dag, vijf dagen per week, en soms ook in de weekenden, zit ze met haar groep opgescheept.

Het blijft niet onopgemerkt. Haar divisiechef staat erbij als ze uitgescholden wordt en haar gymdocenten zien dat ze klappen krijgt. Niemand doet iets en alsof het al niet erg genoeg is, worden haar pesters ook nog eens beloond.

'Als de leiding vond dat je een goede sporter was, kreeg je medailles en werd je hoofd van de senaat, een soort feestcommissie. Dat betekende dat we allemaal moesten verzamelen, in rijen gingen staan en voor diegene moesten applaudiseren. Meestal voor iemand die mij pestte.'

'Dus dan stond je te applaudiseren voor iemand die jou een klap had verkocht?'

'Ja, dat klopt.'

Ik schud mijn hoofd van verbazing. 'Heb je er nooit wat van gezegd?'

'Nee, ik durfde dat niet.'

Het pestgedrag wordt door iedereen geaccepteerd, Jackie inclusief. Maar ze is – ik zou bijna zeggen: gelukkig – niet de enige. Twee mensen in haar jaar en één in het jaar boven het hare maken hetzelfde mee en automatisch trekken ze naar elkaar toe. Door met hen te praten beseft ze dat het pestgedrag niet normaal is, en ze zoekt hulp. 'Een paar maanden na de ontgroening heb ik meer'

dere gesprekken gehad: met vertrouwenspersonen, met geestelijk verzorgers, de divisiechef en enkele docenten. Het haalde niets uit.'

De serveerster, die bij het brengen van de drankjes een kwartier geleden twee menukaarten op onze tafel heeft gelegd, vraagt of we een keuze hebben gemaakt. We kijken naar elkaar en vervolgens naar de menukaarten, die nog onaangeraakt voor ons liggen. Met onze verontschuldiging op zak verlaat de serveerster onze tafel. Als we even de tijd nemen om de gerechten op de kaart te bestuderen, kan ik verwerken wat Jackie tot nu toe heeft verteld.

Mijn beeld van Defensie is honderdtachtig graden gedraaid. In mijn ogen staat Defensie gelijk aan kameraadschap en loyaliteit – niet aan pesten. Het is volkomen in strijd met hun slogan: 'Defensie beschermt wat ons dierbaar is.'

Kennelijk geldt dat niet voor hun studenten.

'Wat is het ergste wat je is overkomen?' vraag ik Jackie.

Ze hoeft niet lang na te denken. 'Dat was in het tweede jaar. Op een gegeven moment was het zo erg – dit heb ik nog nooit iemand verteld – dat ik mezelf wilde verdrinken. Ik was volledig hysterisch. Uiteindelijk heb ik een vriendin gebeld – dat meisje uit het tweede jaar – en die heeft me weten te kalmeren. Zij heeft me afgemeld bij mijn leidinggevenden en me een nachtje bij haar laten slapen. De volgende dag ben ik weer naar mijn groep gegaan. De leiding wist wat er gebeurd was, maar heeft nooit actie ondernomen.'

'Dus als je die vriendin niet had gehad...?'

'...dan was het anders afgelopen. Mensen realiseren zich niet hoever ze je kunnen krijgen. Er was voor mij geen andere uitweg denkbaar, dit was mijn wereld.'

Haar verhaal doet me denken aan de film *Full Metal Jacket* van Stanley Kubrick, waarin een jongeman tijdens zijn opleiding zo erg wordt gepest dat hij een einde aan zijn leven maakt. De film is dus nog realistischer dan ik dacht, maar het kan nog erger.

Het meisje dat Jackie van zelfmoord weerhield, werd meerdere malen door haar groepsgenoten aangespoord om zelfmoord te ple-

gen, omdat ze vonden dat ze niet op de academie thuishoorde. Ook hiervan was de leiding op de hoogte.

Een paar maanden nadat Jackie zichzelf van het leven wilde beroven, moest ze met haar groepsgenoten op stage. Het betekende het begin van het einde van haar opleiding.

‘Ik had een halve nacht doorgehaald om me voor te bereiden en op het moment dat ik dienst moest doen, waren mijn spullen ineens verdwenen. En niemand van de leiding die je dan gelooft. Die stage haalde ik dus niet en ik kreeg twee keuzes voorgelegd: het tweede jaar overdoen of stoppen. Dat was voor mij voor het eerst een legitieme reden om weg te gaan.’

‘En toen moest je terug naar je ouders.’

‘Gelukkig had ik een back-upplan: rechten studeren, lekker zwart-wit.’

Een logisch vervolg, vind ik. In twee jaar tijd is haar veel onrecht aangedaan. En dat heeft sporen achtergelaten. Ze durft zich in relaties niet kwetsbaar op te stellen en ze heeft last van overdreven schrikreacties. Pas zes jaar na haar vertrek bij Defensie durft ze er met iemand over te praten. Voor die tijd overheerst de gedachte dat niemand haar zal geloven.

‘Ineens kwamen er in het nieuws allerlei verhalen over Defensie naar boven die leken op dat van mij. Ik zag de naam van een vakbondsman voorbijkomen die zich ermee bezighield en stuurde hem een e-mail. Hij was de eerste persoon buiten Defensie die mijn verhaal hoorde en hij zorgde ervoor dat we een gesprek met twee hooggeplaatste officiers kregen.

Uiteindelijk werden het twee gesprekken waarin ze erkenden dat er fouten waren gemaakt en waarin mij beloofd werd dat zoiets in de toekomst niet meer zou plaatsvinden.’

Het voelt voor mij als mosterd na de maaltijd, maar het is duidelijk dat erkenning helpt om die heftige tijd een plekje te geven. Wellicht dat Jackie dat ook zo ervaren heeft. ‘Wat heb je aan die gesprekken gehad?’ vraag ik daarom.

‘De gesprekken hebben me geholpen om die periode in mijn le-

ven af te ronden, maar helemaal afsluiten kan ik het nog niet. Ik heb zelfs nog overwogen om een strafzaak te beginnen; via die vakbondsmen kwam ik in contact met een advocatenkantoor dat daar wel oren naar had. Uiteindelijk heb ik besloten het niet te doen, omdat het waarschijnlijk in de media zou komen en ik bang was dat ik niet geloofd zou worden. Het is mijn verhaal tegen dat van al mijn groepsgenoten, de divisiechefen en de docenten. Iedereen kent ineens je verhaal en je gezicht – ik zou geen leven meer hebben.

Als mensen in sollicitatiegesprekken vragen waarom ik gestopt ben bij Defensie, vertel ik nog altijd niet de waarheid. In plaats daarvan zeg ik dat de opleiding niet was wat ik ervan verwacht had. Ik merk vaak dat mensen het stoer vinden als je bij Defensie hebt gezeten en dan is het niet handig om te zeggen dat je weggepest bent.’

Terwijl ik een eerste hap van mijn voorgerecht neem, realiseer ik me dat Jackie, als ze niet in contact was gekomen met de man van de vakbond, er vermoedelijk nooit over had gepraat.

Na haar gesprekken met Defensie gaat Jackie twee keer in therapie, wat ervoor zorgt dat ze beter in haar vel komt te zitten, en ze studeert af in mensenrechten. Ze hoopt met haar verhaal anderen aan te sporen ook hun verhaal te doen om zo het pesten te stoppen, want haar eigen gesprekken bij Defensie hebben dat helaas niet bewerkstelligd.

‘Een paar weken geleden kwam ik via LinkedIn een rapport over integriteit bij de Marine en de Landmacht tegen en daarin las ik dat het pestgedrag nog steeds vaak voorkomt.’

‘Was het pijnlijk om te lezen dat jouw verhaal niets teweeg heeft gebracht?’

‘Misschien was ik een beetje naïef. Het is iets wat al heel lang speelt; een bepaalde cultuur die je niet zomaar kunt uitroeien.’

We vragen ons beiden af wat de winst voor Defensie is om zo’n cultuur in stand te houden. Het zal voor deze avond een onbeantwoorde vraag blijven.

‘Denk je dat het ooit echt verkeerd kan gaan?’ vervolgt ik, doelend op haar zelfmoordgedachten.

‘Ik denk dat er meer gebeurd is dan wij weten.’

‘Ze hebben het altijd over getraumatiseerde veteranen, maar jij bent ook getraumatiseerd.’

‘Eigenlijk wel, hè. Ik vind dat nog altijd moeilijk om te beseffen. Het is akelig om te erkennen dat je er altijd iets aan overhoudt.’

Als ik weer thuis ben, zie ik een e-mail van Jackie in mijn inbox. In de bijlage zit het rapport waar ze het eerder deze avond over had. Het komt uit het jaar 2012-2013. De uitkomsten zijn schrikbarend. Later stuurt ze me een artikel uit 2015 waaruit blijkt dat mishandeling, discriminatie en vernedering nog steeds plaatsvinden. Jackie heeft gelijk: het houdt niet op.

Zij, een intelligente vrouw, heeft zich gelukkig uiteindelijk niet van het leven beroofd, maar ze heeft wel jarenlang gezweven en rondgelopen met een onverwerkt trauma. Ze is niet de enige. Ik vraag me alleen af waar de verhalen van de andere slachtoffers terecht zijn gekomen – als ze al ergens terecht zijn gekomen. Bij Defensie? Of gingen ze, in het ergste geval, mee het graf in?